

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 9245
Tarih : 21.11.2024

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Elektrik Dağıtım Şirketlerinin Yerel Yönetimlere Devredilmesine Dair Kanun Teklifi gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur. Gereğini saygılarımla arz ederim. 20.11.2024

Sezai Temelli

DEM Parti Grup Başkanvekili

Muş Milletvekili

Gülüstan Kılıç Koçyiğit

DEM Parti Grup Başkanvekili

Kars Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	İçişleri , Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji
Esas Komisyon	Plan ve Bütçe
Tarih: 22-11-2024	Esas No: 2/2706

TBMM KANUN, AR ve KARAR GEREKLİĞİ
21 Kasım 2024
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
21 Kasım 2024
No: 1534692

GENEL GEREKÇE

Türkiye elektrik piyasasının özelleştirilmesi süreci 1984 yılında çıkarılan 3096 sayılı “Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun” ile başlanmıştır. İlgili kanunla elektrik piyasasının serbestleşmesi sağlanmış, şirketlerin sadece “imtiyaz hukuku” faaliyet çerçevesi, “işletme hakkı devri” modeline doğru evrilerek piyasalaştırma geçişi başlatılmıştır.

AKP döneminde de özelleştirmeler ve sermaye öncelleyen politikalara devam edilmiştir. 20 Şubat 2001 tarihinde 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasası ile “rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek bir elektrik piyasası oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanması” gerekçesiyle Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu ve Kurulu oluşturulmuştur.

Türkiye’de elektrik dağıtımı 21 bölgeye ayrılmış ve her bir bölgenin dağıtım hizmetleri, kamu bankalarından verilen kredilerle yandaş şirketlere verilmiştir. Türkiye’de elektrik üretiminin yüzde 80’i, dağıtımının ise yüzde 100’ü özel sektöre devredilmiştir. EDAŞ’lardan 11’i 2008-2010 yılları arasında, 2’si 2011 ve 2012 yılları arasında, sekizi ise 2013 yılında özelleştirilmiştir. Böylelikle Türkiye elektrik piyasası, 21 bölgede faaliyet gösteren (AKSA 2 şirket, EnerjiSA-e 13 şirket, Limak, Kolin, Cengiz 4 şirket ve Bereket 2 şirket olmak üzere) 14 şirket arasında pay edilerek, elektrik dağıtımı tekelleştirilmiştir.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın 2023 Yılı Faaliyet Raporu’na göre 1986-2023 döneminde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının tutarı 71,5 milyar dolardır. Dünya Bankası’nın alt kuruluşu olan Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası’nın raporuna göre ise, EDAŞ özelleştirmelerinin toplam tutarı 12,75 milyar dolardır. Toplam özelleştirme gelirinin yüzde 18,14’ü EDAŞ’ların satışından olup, bunun içerisinde elektrik üretim tesislerinin özelleştirilmesi bulunmamaktadır. EDAŞ’ların özelleştirilmesi sonucunda elektrik şirketleri daha düşük maliyetlerle daha yüksek kâr eder hale gelmiştir. ELDER sektör raporuna göre, elektrik dağıtım şirketleri 2022 yılında 27,3 milyar lira yatırım yapmıştır. Ne var ki, yine aynı yılda sadece 4 elektrik dağıtım şirketinin, Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş. (SEDAŞ), İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım A.Ş. (AYEDAŞ), Toroslar Elektrik Dağıtım A.Ş., Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş., 2022 yılı net dönem kârı 16 milyar 444 milyon olmuştur.

Sosyal devlet anlayışında enerjiye ulaşmak en temel insan haklarından birisi olarak kabul edilir. Ancak AKP’nin özelleştirme politikaları sonucu yurttaşlar ya enerjiye ulaşma sorunu yaşamakta ya da dünyanın en pahalı enerjisini tüketmek zorunda kalmaktadırlar. Özellikle son zamanlarda gelen zamlarla birlikte elektrik faturaları yurttaşlar için gittikçe büyüyen bir krize dönüşmüştür. Şirketler kâr rekoru kırarken, kamu firmalarının borcunu yapılandırırken ve borçlarını ödemezken halk yüksek elektrik faturalarıyla boğuşmak zorunda kalmaktadır. Artan faturalar halkın yaşam kalitesini düşürürken şirketlerin, iktidarın yoksuldan alıp yandaa aktaran sistemi sayesinde, servetlerine servet katmasına neden olmaktadır. Ancak ödenen yüksek faturalara rağmen sıklıkla yaşanan elektrik kesintileri yurttaşları canından

bezdirmiştir. Yaşanan bu kesintilerin en önemli nedeni ise dağıtım şirketlerinin altyapı konusunda gerekli yatırımları yapmamasıdır. Özellikle bölge illerinde altyapı sorunları daha çok kendini göstermektedir. Bölgede dağıtım şirketleri keyfiyete bağlı olarak enerjisiz bırakma, susuz bırakma, ürününü kurutma noktasına getirme, fahiş cezalar verme gibi uygulamalara imza atmaktadırlar. Ancak bu keyfi uygulamalara rağmen bölgedeki dağıtım firmalarına birçok imkân ve kamu desteği sunulmaya devam etmektedir.

Ayrıca yönetmelikle dağıtım şirketlerine sayaçların, firmanın belirlediği yerlere taşıma hakkı verilmiş bu da yeni sorunların doğmasına sebep olmuştur. Bu uygulamayla hem bölge illerinde vatandaşların sayacını görmesi engellenmiş hem de bazı yerlerde direkler yönetmeliğin gerilim düşümü için belirttiği mesafeden daha uzağa taşınmıştır. Dolayısıyla bu da büyük zararların ortaya çıkmasına ve yangınlara sebep olmuştur. Elektrik altyapısının gerektiği gibi yenilenmemesi sadece kesintilere sebep olmamış, çiftçiler ürünlerini yeterince sulayamamasına, cihaza bağlı olarak yaşamını idame etmek zorunda kalan yurttaşların hayati tehlike yaşamalarına ve ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmalarına ve Mardin, gibi birçok bölge ilinde altyapının yenilenmemesinden/eski olmasından kaynaklı çıkan yangınlardan dolayı büyük can ve mal kayıplarına sebep olmuştur. Son zamanlarda elektrik geriliminden kaynaklı çıkan yangınlarda, Diyarbakır ve Mardin’de elektrik hatlarından çıkan yangında, 15 kişi İzmir’de hatların yönetmeliğe aykırı döşenmesi sonucu kabloların izolasyon özelliğini yitirmesi nedeniyle 2 kişi hayatını kaybetmiştir.

Elektrikte yeterli, sürekli, düşük maliyetli ve güvenilir üretim ve dağıtım sistemini kurmak elzemdir. Elektrik üretimi ve dağıtımının özel sektörün kâr hırsına terk edilemeyecek kadar önemlidir. Gerek bireysel gerekse de toplumsal olarak yaşamımızın her alanında ihtiyaç duyulan bir ürün olan elektrik, kamusal hizmeti zorunlu kılmaktadır. Elektrik politikası katılımcı kamuculuğu, kamusal çıkarların korunmasını, yurttaşların ihtiyaç sınırına kadar ücretsiz, sürekli ve güvenilir elektriğe erişebilmesini hedeflemelidir.

Enerjiye ulaşım bir insan hakkıdır. Sosyal devlet olmanın gereği olarak tüm aşamalarıyla kamusal bir hizmet olarak sunulmalıdır. Bu sebeple şirketlerin değil, yurttaşlarının hak ve çıkarlarını önceleyen politikalar gözetilerek düzenlemeler yapılmalıdır. Olması gereken, vatandaş mağdur edecek, faturaları daha da yükseltecek tüm uygulamalardan derhal vazgeçilerek elektrik dağıtımının yerel yönetimlere devredilecek şekilde kamulaştırılmasıdır.

ELEKTRİK DAĞITIM ŞİRKETLERİNİN YEREL YÖNETİMLERE DEVREDİLMESİNE DAİR KANUN TEKLİFİ

Kamulaştırmanın kapsamı

MADDE 1- (1) Kamu hizmeti niteliği taşıyan elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı, toptan ve perakende satışı, ithali, ihracı ve piyasa işletimi alanlarında faaliyet gösteren şirketler kamulaştırılmıştır.

Kamulaştırma bedeli

MADDE 2- (1) Bu Kanun uyarınca yapılan kamulaştırma işlemine konu teşebbüslerin gerçek karşılığı üzerinden hesaplanacak bedel, on yıl içinde eşit taksitlerle ödenir.

Uygulanacak mevzuat hükümleri

MADDE 3- (1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde, 20/11/1984 tarihli ve 3082 sayılı Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Kamulaştırması Usul ve Esasları Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Elektrik dağıtım hizmetlerinin mahalli idarelere devri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Kanun kapsamında kamulaştırılan elektrik şirketlerinin her türlü taşınır, taşınmaz malları ve personeli, bu Kanunun yayımı tarihini izleyen bir yıl içinde, 26/5/2005 tarihli ve 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu uyarınca kurulan mahallî idare birliklerine devredilir.

Yürürlük

MADDE 4- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 5- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.